

Kritiska randanmärkingar till artikeln ”Kungen av Preussen och socialreformen”. Av en preussare

Karl Marx¹

Del I

Vorwärts! nr 63, 7 augusti 1844

Nummer 60 av *Vorwärts!* innehåller en artikel med titeln ”Kungen av Preussen och socialreformen”, undertecknad: ”En preussare”.²

Denne så kallade preussare inleder med att rapportera innehållet i Kungliga preussiska kabinettordern om det *schlesiska arbetarupproret* och går vidare med att återge den franska tidningen *La Réforme* åsikter om samma Kungliga preussiska kabinettorder. *La Réforme*, berättar han, framhåller upprinnelsen till Kabinettordern i kungens ”panik och religiösa känslor [Gehühl]”. De hyllar till och med detta dokument som en föraning [Vorgefühl] om de stora reformer som det borgerliga samhället står inför. Preussaren levererar följande lektion till *Réforme*.

Varken kungen eller det tyska samhället har fått någon ”föraning om deras reform”³; inte ens de schlesiska eller böhmiska upproren har lyckats riva upp sådana känslor. I ett *opolitiskt* land som Tyskland är det inte möjligt att den partiella nöden i fabriksdistrikten kan representera en universell angelägenhet, än mindre som hela den civiliserade världens förödelse. Vad tyskarna anbelangar tillhör dessa händelser samma kategori som varje *lokal* mat- och vattenbrist. I enlighet med detta ser kungen det som *administrationens eller välgörenhetsinrättningarnas misslyckande*. Av denna anledning och på grund av att endast ett fåtal trupper behövdes för att ta hand om de svaga vävarna gör inte förstörelsen av fabriker och maskiner att kungen och myndigheterna får ”panik”. Inte heller var *religiösa känslor* orsaken till Kabinettordern; den var istället ett väldigt nyktert uttryck för ett kristet statsmannaskap och en doktrin som inte tillåter några hinder i vägen för sin enda medicin: ”kristna hjärtans goda intentioner”. Fattigdom och brott är två ondskor; vem kan finna bot mot dem? Staten och myndigheterna? Inte på något sätt. Men föreningen av alla kristna hjärtan kan göra det.

Vår så kallade preussare förnekar att kungen drabbades av ”panik” av flera orsaker, bland dem det faktum att ett fåtal trupper behövdes för att ta itu med de svaga vävarna.

Detta betyder att kan det i ett land där banketter med liberala skålar och liberalt champagnefrosseri provocerar fram Kungliga kabinettordrar (som vi såg i fallet med Düsseldorf-banketten), där hela den liberala bourgeoisien brinnande längtan efter pressfrihet och en konstitution kan överträffas utan hjälp av *en enda soldat*, i ett land där passiv olydnad är modet för dagen, vara något annat än en *tilldragelse* och sannerligen en *förskräcklig tilldragelse* då väpnade trupper måste kallas in mot svaga vävare? Och i första omgången utgick de svaga vävarna dessutom med vinsten. De krossades först när talet om förstärkning fördes fram. Är en arbetarmassas uppror mindre farligt på grund av att det kan besegras utan hjälp av hela armén? Vår kloke preussare skulle jämföra de schlesiska vävarnas revolt med de engelska arbetarnas uppror. Schlesierna kommer att framstå som starka vävare.

Ett beaktande av det *allmänna* förhållandet mellan *politik* och *samhällets defekter* kommer att göra det möjligt för oss att förklara varför vävarna inte kunde skapa någon större ”panik” hos kungen. För närvarande kommer vi emellertid endast att påpeka att upproret inte först och främst riktade sig mot kungen av Preussen utan mot bourgeoisien. Som aristokrat och absolutistisk monark kan inte kungen av Preussen få någon kärlek från bourgeoisien; än mindre kan han känna någon ängslan om bourgeoisiens undergivenhet och impotens ökar genom dess spända och svåra förhållande till proletariatet. På samma sätt känner en ortodox katolik större fientlighet mot en ortodox protestant än mot en ateist, på samma sätt som en legitimist ogillar en liberal mer än en kommunist. Detta beror inte på att ateister står närmare katoliker eller kommunister närmare legitimister än protestanter respektive liberaler, utan tvärtom på grund av att de står längre ifrån dem, på grund av att de förra inte inkräktar på deras intressesfärer. Den direkte antagonisten för kungen av Preussen, i sin roll som politiker, står

¹ Specifika omständigheter gör det nödvändigt för mig att meddela att följande artikel är mitt första bidrag till *Vorwärts!*, Marx' anm.

² Preussaren ifråga är Marx' f.d. medredaktör Arnold Ruge. Marx svar var ett sätt att offentliggöra sin brytning med Ruge och dennes idéer om statsreformen, samt att klargöra att det inte var han själv som var ”preussaren”, övers. anm.

³ Märk det stilistiska och grammatiska struntpratet. ”Varken kungen eller det tyska samhället har fått någon föraning om deras stora reform.” (Till vem refererar ”deras”?) Marx' anm.

att finna i liberalismen. För kungen existerar inte proletarietets antagonism mer än kungen för proletariet. Detta innebär att om proletarietet hade lyckats åstadkomma sådan antipati och politisk antagonism, samt att tilldraga sig själv de politiska makternas hela fientlighet, så måste det ha uppnått en oerhört betydande makt. Slutligen, kungens aptit för *intressanta* och *betydelsefulla* fenomen är välkänd och det måste ha varit en mycket angenäm överraskning för honom att upptäcka en sådan "intressant" och "väldigt diskuterad" *pauperism* innanför sina egna gränser och därmed funnit tillfället att träda fram i offentlighetens ljus. Han måste ha glatts åt att höra nyheten att även han hade sin "egna" kungliga preussiska *pauperism*!

Vår preussare lyckas än mindre när han *förnekar* att "religiösa känslor" var ansvariga för den Kungliga kabinettsordern.

Varför är inte dessa "religiösa känslor" källan till denna Kabinettsorder? Eftersom den senare var "det mycket *nyktra* uttrycket för ett kristet statsmannaskap", ett "nykter" uttryck för en doktrin vars "enda medicin, kristna hjärtans goda intentioner ... inte tillåter några hinder i sin väg".

Är inte *religiösa känslor* källan till det kristna statsmannaskapet? Är det inte sant att en doktrin som har ett universalmedel i kristna hjärtans goda intentioner är grundad på religiösa känslor? Är det sant att uttryck för religiösa känslor upphör att vara uttryck för religiösa känslor om de är *nyktra*? Jag skulle kunna fortsätta ännu längre! Jag vill vidmakthålla att varje religiös känsla som utmanar "statens och myndigheternas" möjlighet att "råda bot mot de stora ondskorna" samtidigt som de själva söker efter medicinen i "föreningen av kristna hjärtan" måste vara extremt kvicka och *druckna* på samma gång. Endast mycket *druckna* religiösa känslor kan lokalisera roten till det onda – som vår "preussare" gör – till frånvaron av den kristna anden. Endast dylika känslor kan ge en antydning om att myndigheterna bör ta sin tillflykt till "förförmaningar" som enda medel varmed den kristna anden kan stärkas. Enligt "preussaren" är de *kristna känslorna* det enda slutmålet för Kabinettsordern. Religiösa känslor, då de är *druckna*, inte *nyktra*, anser sig själva som det enda goda. Närhelst de möter ondskan förklarar de den med sin egen *frånvaro*, för om de är det enda goda, då kan endast de skapa det goda. Därför påbjuder en Kabinettsorder, dikterad av religiösa känslor, helt logiskt själv religiösa känslor. En politiker med *nyktra* religiösa känslor skulle inte försöka finna ett "botemedel" mot sin egen "rådvillhet" i "den fromme predikarens påbud att odla kristna känslor".

Hur visar då vår så kallade "preussare" för *Réforme* att Kabinettsordern inte är något som flödar ut ur religiösa känslor? Genom att beskriva den som ett utflöde ur religiösa känslor. Vilken insikt i de sociala rörelserna kan förväntas av ett sådant *ologiskt* huvud? Låt oss lyssna till hans *skvallrande* om det *tyska samhällets* förhållande till arbetarrörelsen och samhällsreformen i allmänhet.

Låt oss *skilja* – vilket vår "preussare" misslyckas att göra – mellan de olika kategorier som inordnas under uttrycket det "*tyska samhället*"; regeringen, bourgeoisien, pressen och slutligen arbetarna själva. Dessa är de olika massor vi har att göra med här. "Preussaren" blandar ihop dem alla till en massa och fördömer dem *en masse* utifrån sin upphöjda synvinkel. Enligt honom har det *tyska samhället* "inte ens haft en *föräning* om sin 'reform'".

Varför saknar det då denna instinkt?

"I ett *opolitiskt* land som Tyskland", svarar preussaren, "är det inte möjligt att den *partiella* nöden i fabriksdistrikten kan representera en *universell angelägenhet*, än mindre som hela den civiliserade världens förödelse. Vad tyskarna anbelangar tillhör dessa händelser samma kategori som varje *lokal* mat- och vattenbrist. I enlighet med detta ser kungen det som *administrationens eller välgörenhetsinrättningarnas misslyckande*."

"Preussaren" förklarar därmed denna *absurda* tolkning av arbetarnas plikt med motiveringen ett *opolitiskt* lands *egendomlighet*.

På köpet får vi: England är en *politisk* nation. Vi får även veta att England är en *pauperismens nation*; arbetet självt är av engelskt ursprung. En undersökning av situationen i England är därmed det säkraste sättet att lära känna en *politisk* nations *förhållande* till *pauperismen*. I England är arbetarnas misär inte *partiell* utan *universell*; den begränsas inte till fabriksdistrikten utan sträcker sig även ut över lantdistrikten. Rörelserna befinner sig här inte i barnstadiet utan har i nära ett decennium ständigt återuppstått.

Vilken är då den *engelska* bourgeoisiens och den med den tillhörande regeringens och pressens inställning till *pauperismen*?

Eftersom den engelska bourgeoisien ser *pauperismen* som *politikens fel*, ger *Whigs Tory* och *Tory Whigs* skulden för orsaken till *pauperismen*. Enligt *Whigs* står den huvudsakliga orsaken till *pauperismen* att finna i monopoliserandet av jord-egendomarna och de lagar som förbjuder import av vete. Enligt *Tory* finns problemets kärna i liberalismen, konkurrensen och fabriksystemets utsvävningar. Ingetdera parti finner förklaringen i politiken själv utan endast i det andra partiets politik. Ingetdera parti skulle ens drömma om att reformera samhället som helhet.

Det mest eftertryckliga uttrycket för engelsmännens insikter i *pauperismen* – och med engelsmännen menar vi den

engelska bourgeoisie och regeringen – står att finna i den *engelska nationalekonomi* – dvs. den vetenskapliga återspegligen av det engelska nationalekonomiska tillståndet.

MacCulloch, en elev till den cyniske Ricardo och en av de bästa och mest välkända engelska ekonomerna, känner väl till förhållandena idag och har ingen övergripande uppfattning om det borgerliga samhällets rörelse. Under en offentlig föreläsning var han, under bifallsrop, dumdristig nog att tillskriva nationalekonomi vad *Bacon* hade sagt om filosofin:

Den människa som hänger sitt omdöme på sann och outtröttlig visdom, som stegvis skrider framåt och som successivt övervinner de hinder som står i vägen för studiernas gång likt berg, kommer tids nog att nå kunskapens topp där vila och ren luft kan njutas, där naturen kan ses i all sin skönhet och där man medelst en lätt stig kan ta sig tillbaka till praxisens sista detaljer.⁴

Den *rena luften* i de engelska källarvåningarnas fördärliga atmosfär! Den *stora naturskönheten* i de engelska fattigas fantastiska lumpkläder och i det förtorkade, hopskrumpna köttet hos de kvinnor som är förtärda av arbete och elände; barnen som ligger på dynhögar; de missfoster som överarbetet i fabrikernas mekaniska monotoni har skapat! De mest förtjusande *sista detaljerna* i *praxisen*: prostitution, mord och galgen!

Till och med den del av den engelska bourgeoisie som är medveten om farorna med pauperismen förstår både farorna och medlen till att bota dessa inte blott som *särskilda* problem utan – för att säga det utan omsvepningar – på ett *barnsligt* och *absurt* sätt.

Sålunda reducerar till exempel Dr Kay, i sin pamflett ”Recent measures for the promotion of education in England”, hela frågan till *negligerandet av undervisning*. Det är inte svårt att gissa anledningen! Han menar att arbetarens brist på undervisning hindrar honom från att förstå ”*handeln naturlagar*”, lagar som *nödvändigtvis* reducerar honom till pauperism. Av denna anledning revolterar arbetaren. Och denna revolt kan mycket väl ”genera den engelska manufakturernas och kommersens *välstånd*, *skada* det ömsesidiga förtroendet mellan affärsmännen och *förringa* de politiska och sociala institutionernas *stabilitet*”.

Detta är omfattningen av den engelska bourgeoisie och pressens galenskap när det gäller frågan om pauperism, Englands rikstäckande epidemi.

Låt oss för tillfället anta att den kritik som vår ”preussare” riktar mot det *tyska* samhället är rättvis. Är det sant att deras förklaring står att finna i Tysklands *opolitiska* natur? Men om ett *opolitiskt* Tysklands bourgeoisie är oförmögen att uppnå klarhet om den allmänna betydelsen av det universella eländet, ett elände vars allmänna betydelse har blivit uppenbar delvis genom dess periodiska återkomst över tiden, delvis genom sin utbredning i rummet och delvis misslyckandet för alla försök att utrota det.

”Preussaren” hopar ytterligare smädelse över Tysklands *opolitiska* natur på grund av att *Kungen* av Preussen har pekat ut orsaken till pauperismen i ”*administrationens och välgörenhetsinrättningarnas misslyckanden*” och därför har vänt sig mot *administrativa* och *välgörenhetsåtgärder* för att råda bot mot pauperismen.

Är denna analys specifik för *Kungen* av Preussen? Låt oss igen kort ta en titt på England, det enda land där det har vidtagits *kraftfulla* politiska åtgärder värda att nämna mot pauperismen.

De nuvarande engelska fattigvårdslagarna dateras från akt 43 av Elisabeths regering⁵. Hur förskriver denna lagstiftning itutagandet med pauperismen? Genom att tvinga församlingarna att ta hand om sina egna fattiga arbetare, genom fattigtaxan, genom laglig välgörenhet. Välgörenhet sanktionerad av administrationen; det har varit den brukliga metoden i två sekel. Efter lång och smärtsam erfarenhet, vilken uppfattning har parlamentet antagit i sin Amendment-Bill⁶ 1834?

Den inleder med att förklara den skrämmande ökningen av pauperism som ett resultat av ”defekter i administrationen”.

Administrationen av fattigvårdstaxan, som består av invånare i socknarna, reformeras därmed. Man bildar *unioner* med ungefär tjugo socknar som förenas i en enda administration. En byrå – Board of Guardians – som består av representanter som väljs av skattebetalarna, samlas på en bestämd dag i unionsresidenset för att besluta om skattelättnader. Dessa byråer kontrolleras och beslutas om av regeringsrepresentanter från centralkommissionen vid Somerset House, *ministeriet för*

⁴ Marx citerar Bacon från den franska översättningen (Geneva, Paris, 1825, s. 131–32) av John Ramsay MacCullochs *A discourse on the rise, progress, peculiar objects and importance of political economy* (Edinburgh, 1824), övers. anm.

⁵ Det är inte nödvändigt för våra syften här att gå tillbaka till Edward III:s arbetarstatut, Marx’ anm.

⁶ Tilläggs lag, övers. anm.

pauperism, för att använda en fras som myntades av en fransman [Eugen Buret]. Det kapital som så administreras är nästan lika stort som den summa som krigsadministrationen i Frankrike kostar. Antalet kontor som därmed bibehålls uppgår till 500 stycken och vart och ett av dessa håller åtminstone 12 representanter sysselsatta.

Det engelska parlamentet stannade inte vid en *formell* reformering av administrationen.

Huvudorsaken till det *akuta* tillståndet för den engelska pauperismen stod att finna i *fattigvårdslagen* själv. Man uppträckte att välgörenheten, den lagliga metoden att ge sig på de sociala ondskorna, själv gav upphov till sociala ondskor. Liksom för pauperismen i *allmänhet* så menade man att den var en *evig naturlag* i enlighet med *Malthus'* teori:

Eftersom befolkningen oupphörligen hotar att överskrida de tillgängliga livsmedlen, är välvilja en dåraktig öppen uppmuntran till elände. Staten kan därför inte göra någonting annat än att lämna eländet åt sitt eget öde och i bästa fall ta hand om de nödställda död.

Det engelska parlamentet kombinerade denna filantropiska teori med åsikten att pauperismen är ett *tillstånd av elände som arbetarna skapat själva* och att den i konsekvensens namn inte skulle anses vara en oturlighet som skulle förebyggas, utan ett brott som skulle undertryckas och straffas.

På detta sätt inrättades systemet med arbetshus – dvs. hur för de fattiga interna arrangemang utformades för att *förhindra* de intagna från att söka skydd mot svälten. I arbetshusen hade välgörenheten sinnrikt kombinerats med bourgeoisieens *hämnd* på alla de som var eländiga nog att fråga efter deras välgörenhet.

Till en början sökte England utrota pauperismen med hjälp av *välgörenhet* och *administrativa åtgärder*. Senare kom de att anse pauperismens progressiva ökning inte som en oundviklig konsekvens av den moderna *industrin*, utan snarare som en konsekvens av den *engelska fattigvårdslagen*. De framlade tillståndet av universellt elände som blott ett *specifikt* kännetecken för den engelska lagen. Vad som tidigare hade tillskrivits *otillräcklig välgörenhet* tillskrevs nu överflödet av välgörenhet. Slutligen ansågs eländet vara de eländigas fel och som sådant straffbart.

Den allmänna lärdom som dragits av det politiska England från erfarenheterna av pauperism är inget mindre än att pauperismen, under historiens gång och trots alla administrativa åtgärder, har utvecklats till en *nationell institution* som oundvikligen har blivit objekt för ett mycket omgärdat och utbrett administrativt system, ett system som emellertid *inte längre* försöker utrota den utan som istället strävar efter att *disciplinera* och *bevara* den. Detta administrativa system har övergivit alla försök att stoppa pauperismen vid roten genom positiva åtgärder; det ägnar sig åt att förbereda en grav för den med uppriktig polisiär mildhet så snart den träder fram på offentlighetens yta. Den engelska staten har långt ifrån att främja administrativa och välgörenhetsåtgärder fallit tillbaka till en långt mer primitiv ståndpunkt. Den fördelar sina administrativa gåvor endast till *den* pauperism som förorsakas av misströstan att låta sig fångas in och fängslas.

Så här långt har ”preussaren” misslyckats att visa att den procedur som vidtagits av Kungen av Preussen har några särskilda kännetecken. Men *varför*, utropar vår store man nu med *sällsam naivitet*: ”Varför *ordnar* inte kungen *i ett slag utbildning till alla försakade barn?*” Varför måste han först vända sig till myndigheterna med en förfrågan om deras planer och förslag?

Vår överkloke ”preussare” kommer att återvinna fattningen när han inser att Kungen av Preussen genom att handla sålunda är lika ooriginell som i allt sitt övriga handlande. Faktum är att han har tagit den handlingsriktning som står öppen för en statsledare.

Napoleon önskade avskaffa tiggeriet i ett slag. Han instruerade sina representanter att förbereda planer för avskaffandet av tiggeriet i hela Frankrike. Projektet försenades; Napoleon blev otålig, han skrev till Cretet, sin inrikesminister; han beordrade honom att göra sig av med tiggeriet inom en månad. Han sade,

Man bör inte lämna detta liv utan att till eftervärlden lämna spår som prisar minnet av oss. Fråga mig inte om ytterligare tre eller fyra månader för anskaffande av information; du har unga advokater, smarta prefekter, expertingenjörer på vägar och broar. Sätt igång dem alla, fall inte in i den sömniga inaktiviteten i form av rutinarbete på kontoret.

Inom några månader var allt klart. Den 5 juli 1808 började lagen för att undertrycka tiggeri att gälla. Hur? Genom *déporterterna* som omvandlades till straffinstitutioner så snabbt att den fattige fick tillgång till dem endast genom *polisdomstolen*. Icke desto mindre kunde M. Noailles du Gard, medlem av rättsskipningsmyndigheten [gesetzgebenden Korps], deklarerar,

Evig tacksamhet till den hjälte som finner ett skydd för den behövande och livsförnödenheter till den fattige. Barndomen kommer

inte längre att överges, fattiga familjer kommer inte längre att sakna resurser, arbetare kommer inte längre att gå utan anställning och uppmuntran. Nos pas ne seront plus arrêtés per l'image dégoûtante des infirmités et de la honteuse misère⁷.

Detta sista cyniska uttalande är det enda sanna innehållet i detta lovtal.

Om Napoleon kan vända sig till sina advokater, prefekter och ingenjörer för råd, varför skulle inte Kungen av Preussen vända sig till sin regering?

Varför ordnade helt enkelt inte Napoleon avskaffandet av tiggeriet *i ett slag*? Frågan är lika giltig som vår ”preussares”, som frågar: ”Varför ordnar inte kungen utbildning till alla försakade barn?” Förstår ”preussaren” vad kungen skulle ha behövt ordna? Inget mindre än *avskaffandet av proletariatet*. För att utbilda barn är det nödvändigt att *ge dem mat* och befria dem från *behovet att tjäna sitt levebröd*. Att utbilda och *ge hela det framtida* proletariatet mat skulle innebära avskaffandet av proletariatet och pauperismen.

För ett tag hade *konventet* modet att *ordna* avskaffandet av pauperismen, om än inte ”i ett slag”, som ”preussaren” kräver av sin kung, utan först efter att ha instruerat Comité du salut public⁸ att dra upp de nödvändiga planerna och förslagen och efter att den senare hade använt sig av Assemblée constituantes⁹ gedigna undersökning av fattigdomstillståndet i Frankrike och, genom Barer, föreslagit etablerandet av Livre de la beinfaissance nationale¹⁰ etc. Vad uppnåddes av konventets dekret? Endast att det fanns ännu ett dekret i världen och att svältande kvinnor *ett* år senare belägrade konventet.

Konventet representerade emellertid ett *maximum av politisk energi, politisk makt och politisk förståelse*.

Ingen regering i världen har utfärdat *dekret* om pauperismen *i ett slag* utan att konsultera myndigheterna. Det engelska parlamentet sände till och med emissarier till alla länder i Europa för att få reda på de olika administrativa medicinerna som användes. Men i sina försök att komma underfund med pauperismen har alla regeringar fastnat vid *förvaltnings- och administrativa åtgärder* eller till och med klivit under förvaltningen och välgörenheten.

Kan staten göra annorlunda?

Staten kommer aldrig att upptäcka källan till de sociala ondskorna i ”staten och organiserandet av samhället”, som vår preussare förväntar sig från kungen. Överallt där det finns politiska partier kommer vart och ett av dessa att tillskriva *varje* defekt på samhället det faktum att dess rival styr över staten istället för det självt. Till och med de radikala och revolutionära politikerna söker efter orsaken till ondskorna inte i statens *natur* utan i den specifika *statsformen* som de skulle vilja ersätta med en *annan* statsform.

Från en *politisk* synvinkel är inte *staten* och *organiserandet av samhället* två olika saker. Staten är organiserandet av samhället. I så måtto som staten erkänner förekomsten av *socialt* missnöje så utpekas dess ursprung antingen i *naturlagarna* över vilka ingen mänsklig inverkan har kontroll, eller i *privatlivet* som är oberoende av staten, eller annars i *fel på administrationen* som beror på den. Sålunda finner England fattigdomen grundad på *naturlagarna* enligt vilka befolkningen alltid måste överstiga de tillgängliga livsmedlen. Från en annan synvinkel förklaras *pauperismen* som en konsekvens av de *fattigas onda vilja*, precis som Kungen av Preussen förklarar den i termer av *de rikas okristna känslor* och konventet förklarar den i termer av *egendomsinnehavarnas kontrarevolutionära och suspekta attityd*. England bestraffar sålunda de fattiga, Kungen av Preussen förmanar de rika och konventet halshugger egendomsinnehavarna.

Slutligen söker *alla* stater orsakerna i *administrationens tillfälliga* eller *avsiktliga defekter* och därmed söks botemedlet i administrativa åtgärder. Varför? Eftersom *administrationen* är statens *organisatoriska avdelning*.

Motsägelsen mellan administrationens kallelse och goda intentioner å ena sidan och den makt den besitter å den andra kan inte upphävas av staten, utan att avskaffa sig själv; för staten grundas på denna motsägelse. Den är grundad på motsägelsen mellan *offentligt* och *privatliv*, mellan *universella intressen* och *särintressen*. Av denna anledning måste staten ägna sig åt en *formell, negativ* aktivitet, eftersom omfattningen av dess egen makt upphör vid just den punkt där det civila livet och arbetet börjar. Ja, om vi betänker de konsekvenser som uppstår ur det civila livets asociala natur, ur privategendom, handel, industri, av den ömsesidiga plundring som försiggår mellan olika grupper i det civila livet, så står det klart att den *naturlag* som styr administrationen är *impotens*. För fragmentiseringen, fördärvet och *civilsamhällets slaveri* är den naturliga grundvalen för den *moderna* staten, precis som *civilsamhället* under slaveriet var den naturliga grundvalen för staten under antiken. Förekomsten av staten är oskiljbar från förekomsten av slaveri. Staten och slaveriet under antiken – rättframma *klassiska* motsägelser

⁷ ”Vi kommer inte längre att hindras av den avskyvärda åsynen av sjukdom och beklämmande elände”, övers. anm.

⁸ ”Kommittén för offentlig säkerhet”, övers. anm.

⁹ ”Konstituerande församlingen”, övers. anm.

¹⁰ ”Nationella välgörenhetsboken”, övers. anm.

– var inte mer rätt *ihoplödda* än den moderna staten och det moderna schackrandet [Schascherwelt] – en skenhelig *kristen* motsägelse. Om den moderna staten bestämde sig för att avskaffa administrationens *impotens* så skulle den vara tvungen att avskaffa *privatlivet* av idag. Och för att avskaffa privatlivet så skulle den behöva avskaffa sig själv, eftersom den *endast* existerar som privatlivets antites. Ingen *levande* människa tror att defekterna i hans liv baseras på själva *principen* för, den grundläggande naturen hos hans eget liv; de måste istället grunda den på omständigheter *utanför* det egna livet. *Själv*mord är emot naturen. Därmed kan ingen stat tro på sin administrations – dvs. sin egen – *inneboende* impotens. Den kan *endast* uppfatta tillfälliga defekter på den och försöka bota dessa. Om dessa modifieringar visar sig otillräckliga, nå, då visar det *endast* att sociala sjukdomstillstånd är naturliga ofullkomligheter, oberoende av människan, de är *Guds lagar*, eller annars är de enskilda individernas vilja allt för degenererad för att kunna möta administrationens goda intentioner på halva vägen. Och hur tokiga är inte individerna! De muttrar över regeringen när den sätter gränser för friheten och kräver ändå att regeringen skall förhindra de oundvikliga konsekvenserna av samma frihet!

Ju mäktigare en stat är och därmed ju *mer politisk* en nation är, desto mindre benägen är den att förklara den *generella* princip som styr de *sociala* sjukdomstillstånden eller att söka efter orsakerna till dem i *statens princip* – dvs. den *faktiska organiseringen av samhället* i vilken staten är det aktiva, självmedvetna och officiella uttrycket. *Politisk* förståelse är just *politisk* förståelse eftersom dess tänkande inte överskrider politikens gränser. Ju skarpare och vitalare den är, desto mer oförmögen är den att greppa de sociala problemen. Den *klassiska* perioden av politisk förståelse är *den franska revolutionen*. Långt ifrån att identifiera statens princip som källan till de sociala sjukdomstillstånden, höll den franska revolutionens hjältar de sociala sjukdomstillstånden som källan till de politiska problemen. Sålunda ansåg Robespierre stor rikedom och stor fattigdom som ett hinder ivägen för *sann demokrati*. Han önskade därför etablera ett universellt system av *spartansk* enkelhet. Politikens princip är *viljan*. Ju mer ensidig – *dvs.* ju mer perfekt – den politiska förståelsen är, ju mer fullständigt sätter den sin tilltro till viljans *allsmäktighet*, desto blindare är den gentemot viljans *naturliga* och spirituella *begränsningar*, desto mer oförmögen blir den att upptäcka den verkliga källan till samhällets ondskor. Inga fler argument krävs för att bevisa att när ”preussaren” påstår att ”den politiska förståelsen” är bestämd att ”avslöja den sociala nödens rötter i Tyskland” så hänger han sig åt gagnlösa illusioner.

Det var dåraktigt att förvänta sig från Kungen av Preussen att uppvisa en makt som inte ens innehas av konventet och Napoleon tillsammans; det var dåraktigt att förvänta sig av honom att inneha en vision som skulle korsa *alla* politiska gränslinjer, en vision som vår smarte ”preussare” inte är mer begåvad med än hans kung. Hela deklARATIONEN var så mycket mer dåraktig som vår ”preussare” erkände:

Fina ord och fina känslor är *billiga*, insikt och lyckosamt handlande är *dyrt*; i det här fallet är de *mer än dyra*, de är fullständigt *ouppnåeliga*.

Om de vore fullständigt ouppnåeliga så skulle vi hylla var och ens ansträngningar som gör vad som är möjligt i en given situation. Vad det gäller resten så lämnar jag det till läsarens finkänslighet att bestämma huruvida handelsjargongens ”billig”, ”dyr”, ”mer än dyr”, ”ouppnåelig” ska inkluderas i kategorin ”fina ord” och ”fina känslor”.

Även om vi antar att ”preussarens” anmärkningar om den tyska regeringen och den tyska bourgeoisien – den senare antas inkluderas i det ”tyska samhället” – är välfunna, betyder det att detta segment i samhället är mer perplex i Tyskland än i England eller Frankrike? Är det möjligt att vara mer perplex än i England, till exempel, där *perplexitet* har rests upp till ett helt system? Om arbetaruppror idag skulle bryta ut över hela England skulle inte bourgeoisien eller regeringen ha några bättre lösningar än de som stod öppna för dem under sista tredjedelen av 1700-talet. Deras enda lösning är fysiskt våld och eftersom fysiskt våld minskar i geometrisk proportion till ökningen av pauperismen och proletariats förståelse, så ökar även Englands perplexitet nödvändigtvis i geometrisk proportion.

Slutligen är det *fel*, *faktiskt fel* att den tyska bourgeoisien fullständigt misslyckas att uppskatta den allmänna betydelsen av den schlesiska revolten. I ett flertal städer gör mästarna försök att associera sig med gesällerna. Alla de *liberala* tyska tidningarna, den liberala bourgeoisiens organ, flödar över med uttalanden om arbetets organisering, reformeringen av samhället, kritik av monopol och konkurrens etc. Alltsammans som ett resultat av arbetarnas rörelser. Tidningarna i Trier, Aachen, Köln, Wesel, Mannheim, Breslau och till och med Berlin publicerar ofta tämligen vettiga artiklar om samhällsfrågor av vilka vår ”preussare” skulle kunna dra nytta. Faktum är att brev från Tyskland ständigt uttrycker förvåning över bristen på bourgeoisiens motstånd mot *sociala* idéer och tendenser.

Om ”preussaren” vore mer förtrogen med de sociala rörelsernas historia skulle han ha ställt den motsatta frågan. Varför

tillskriver den tyska bourgeoisien sådan relativt universell betydelse till sporadiska och bestämda problem? Hur ska vi förklara varför proletariatet skulle visas sådan *ovilja* och *cynism* från den *politiska* bourgeoisien och sådan *sympati* och *brist på motstånd* från den opolitiska bourgeoisien?

Del II

Vorwärts! nr 64, 10 augusti 1844

Och nu till ”preussarens” orakeltal om de *tyska arbetarna*.

De *tyska arma* (vitsar han) är inte *klyftigare* än de *arma tyskarna*, dvs. de ser *aldrig* bortom sin egen härd, sin egen fabrik eller sitt eget distrikt: de förblir lika oberörda av politikens överallt genomträngande ande.

För att kunna jämföra de tyska arbetarnas situation med de engelska och franska arbetarnas skulle ”preussaren” ha jämfört den *första formationen* av och *början* för den franska och engelska arbetarrörelsen med den *nyfödda* tyska rörelsen. Han misslyckas att göra detta. Därmed blir hela hans argument endast en trivial observation att, *till exempel*, industrin i Tyskland är mindre avancerad än i England, eller att rörelsens början ser annorlunda ut än dess senare utveckling. Han önskade tala om den tyska arbetarrörelsens specifika natur, men säger inte ett ord i frågan.

Han borde beakta frågan från rätt utgångspunkt. Han skulle då inse att *inte ett enda* av de franska och engelska upproren har haft samma *teoretiska* eller *medvetna* karaktär som de schlesiska vävarnas.

Till att börja med erinrar man sig *Weberlied*¹¹ i kampens tappra *paroller*, i vilka härden, fabriken, distriktet inte nämns en gång, men i vilka proletariatet från början på det mest beslutsamma, aggressiva, ohyfsade och kraftfulla sätt proklamerar sin antagonism mot privategendomens samhälle. Det schlesiska upproret *börjar* där de franska och engelska arbetarna *slutar*, nämligen med en förståelse av proletariatets natur. Aktionen själv präglas av denna *överlägsenhet*. Inte bara förstördes maskiner, dessa konkurrenter till arbetarna, utan även *bokföringsböckerna*, ägandtitlarna, och överallt där andra rörelser hade riktat sina attacker huvudsakligen mot den synliga fienden, nämligen *industrialisterna*, så vände sig de schlesiska arbetarna även mot den dolda fienden, bankirerna. Slutligen så genomfördes inte något engelskt arbetaruppror med sådant kurage, förutseende eller uthållighet.

Vad det gäller nivån på de tyska arbetarnas utbildning eller kapacitet till utbildning, så skulle jag vilja peka på *Weitlings* briljanta skrifter som överträffar *Proudhons* från teoretisk synvinkel, hur defekta de än må vara i utförandet. Vilket enskilt verk om bourgeoisiens befrielse, det vill säga politisk befrielse, kan bourgeoisien – med alla sina filosofer och skriftlärdade inräknade – uppställa jämte *Weitlings Garantien der Harmonie und Freiheit*¹²? Jämför man den tyska politiska litteraturens tråkighet och fogliga medelmåttighet med denna de tyska arbetarnas *obehärskade* och briljanta litterära debut; jämför man proletariatets *gigantiska* barnskor med den tyska bourgeoisiens dvärglika förbrukade politiska skor, så måste vi profetisera den *tyska askungen* en *atletgestalt*. Vi kan garantera att det tyska proletariatet är det europeiska proletariatets *teoretiker* precis som det engelska proletariatet är *ekonomen* och det franska är *politikern*. Vi kan garantera att Tysklands kallelse till social revolution är lika *klassisk* som dess oförmögenhet till *politisk* revolution. För på samma sätt som den tyska bourgeoisiens impotens är Tysklands *politiska* impotens, så är även det tyska proletariatets *sociala* kapacitet – även utan den tyska teorin – Tysklands *sociala* kapacitet. Olikheten mellan Tysklands filosofiska och politiska utveckling är inget *abnormt*. Den är en nödvändig olikhet. Endast under socialismen kan en filosofisk nation upptäcka den praxis som överensstämmer med dess natur och endast i *proletariatet* kan den upptäcka den aktiva agenten för dess befrielse.

För tillfället har jag emellertid varken tiden eller viljan till att undervisa ”preussaren” om förhållandet mellan det tyska samhället och den sociala revolutionen eller att visa hur detta förhållande förklarar, å ena sidan, den tyska bourgeoisiens kraftlösa reaktion mot socialismen och, å andra, det tyska proletariatets briljanta talang för socialism. Han kan finna de första elementen för förståelsen av detta fenomen i min Till kritiken av den hegelska rättsfilosofin: Inledning¹³ (i *Deutsch-Französische Jahrbücher*).

Därmed står de tyska armas smarthet i omvänt förhållande till *de arma tyskarnas*. Men människor som gör varje objekt

¹¹ ”Vävarsången” av Heinrich Heine, publicerad i samma nummer av *Vorwärts!* övers. anm.

¹² ”Harmonins och frihetens garanti”, övers. anm.

¹³ Skrifter i urval. Filosofiska skrifter, Cavefors, 1977

till ett tillfälle för stilistiska övningar vilseleds av sådana *formella* aktiviteter till att pervertera innehållet, medan i sin tur det perverterade innehållet präglar vulgäritetstrycket på formen. Därmed har ”preussaren” försök att diskutera arbetarnas oroligheter i Schlesien i formella motsatser lett honom till sanningens största motsats. Ställd inför den schlesiska revoltens första utbrott kan ingen människa som tänker och älskar sanningen anse plikten att spela *skollärare* för händelsen är ens huvudsakliga uppgift. Tvärtom bör hans plikt vara att studera den för att upptäcka dess *specifika* karaktär. Naturligtvis kräver detta en vetenskaplig förståelse och en viss kärlek till människan, medan det andra förfarandet endast behöver en färdig fraseologi som översällas med en omåttlig kärlek till sig själv.

Varför behandlar ”preussaren” de tyska arbetarna med sådant förakt? Därför att han tror att ”hela problemet” – nämligen arbetarnas plikt – ”hittills har varit oberört av politikens allomfattande ande”. Han breder ut sig över sin platoniska kärlek till *politikens ande* genom följande:

Alla uppror som utlöses av *människans* förödande *isolering från gemenskapen* [Gemeinwesen] och deras *tankar från deras sociala principer* måste krossas i ett bad av blod och oförståelse. Men så snart som nöden producerar en förståelse och så snart som tyskens *politiska* förståelse upptäcker roten till den sociala nöden, då kommer händelserna även i Tyskland att kännas som de första symtomen på ett stort uppror.

För det första hoppas vi att ”preussaren” tillåter oss en *stilistisk* anmärkning. Hans motsats är ofullständig. Den första delen påstår: Så snart *behoven* skapar *förståelse*. Andra delen slår fast: Så snart den *politiska förståelsen* upptäcker *roten till den sociala nöden*. Den *enkla* förståelsen i den första delen av motsatsen blir en *politisk* förståelse i den andra, på samma sätt som den enkla *nöden* i den första halvan blir en *social* nöd i den andra. Varför har vår stilmästare vägt de båda halvorna i motsatsen så ojämnt? Jag tror inte att han har reflekterat över frågan. Jag skall avslöja hans riktiga *instinkt* för honom. Hade han skrivit: ”Så snart *social* nöd skapar en *politisk* förståelse och så snart som en *politisk förståelse* har upptäckt roten till *social nöd*” så kunde ingen opartisk läsare misslyckats att se att hans motsats var *struntprat*. Till att börja med skulle var och en ha undrat över varför den anonyme författaren inte kopplade en social förståelse, social nöd och en politisk förståelse med en politisk nöd, så som den mest elementära logiken skulle ha krävt? Men låt oss gå vidare till själva frågan!

Det är fullständigt fel att *social* nöd skapar *politisk* förståelse. I själva verket ligger det närmare sanningen att säga att *politisk* förståelse skapas av ett socialt *välstånd*. Politisk förståelse är något andligt, som givits den som har, den man som redan sitter på sammet. Vår ”preussare” skulle ta notis om vad M. Michael Chevalier, en fransk ekonom, har att säga i ämnet:

1789 när bourgeoisien reste sig i ett uppror var det enda som fattades deras frihet rätten att delta i landets regering. Befrielse betydde flyttandet av kontrollen av de offentliga angelägenheterna, det högre medborgarskapet, militären och de religiösa funktionerna ur de privilegierade klassernas händer som hade monopol på dessa funktioner. *Välstånd* och *upplysta*, självtillräckliga och förmögna att sköta sina egna affärer, önskade de att slingra sig ur det egenmäktiga styrets grepp.

Vi har redan visat vår ”preussare” hur inadekvat en *politisk* förståelse är för uppgiften att upptäcka källan till social nöd. *Ett* sista ord om hans syn på frågan. Ju mer utvecklad och allmän den *politiska* förståelsen i ett folk är, desto mer kommer *proletariatet* att slösa sin energi – åtminstone i rörelsens inledande stadier – på meningslösa och idiotiska uppror som kommer att dränkas i blod. På grund av att det tänker i politiska termer, så anser det *viljan* vara orsaken till allt ont och *våldet* och *störtandet* av en särskild statsform som universalmedlet. Bevis: det *franska* proletariatets första utbrott¹⁴. Arbetarna i Lyon föreställde sig sina mål vara helt och hållet politiska, de såg sig själva endast som republikens soldater, medan de i verkligheten var socialismens soldater. Så fördunklade deras egen förståelse det sociala eländets rötter, så förfalskade deras insikt deras verkliga mål, så *bedrog* deras *politiska* förståelse *deras sociala instinkter*.

Men om ”preussaren” förväntar sig förståelsen vara ett resultat av elände, varför identifierar han ”krossande i blod” med ”krossande i oförståelse”? Om eländet är ett medel till att skapa förståelse, då måste en blodig slakt vara ett *väldigt extremt* medel för detta mål. ”Preussaren” skulle behöva hävda att krossandet i ett blodbad kommer att kväva oförståelsen och föra med sig frisk luft till förståelsen.

”Preussaren” förutser ett krossande av de uppror som utlöses av ”människans förödande isolering från gemenskapen och av deras tankar från deras sociala principer”.

¹⁴ Marx refererar till lyonarbetarnas uppror i november 1831 och april 1834, övers. anm.

Vi har visat att i den schlesiska resningen fanns ingen separering av tankarna från de sociala principerna. Det lämnar oss ”människans isolering från gemenskapen” Med gemenskap menas här den *politiska gemenskapen, staten*. Det är den gamla visan om det *opolitiska Tyskland*.

Men har inte *alla* uppror utan undantag sina rötter i den förödande isoleringen av människan från gemenskapen? Förutsätter inte nödvändigtvis varje uppror isolering? Skulle revolutionen 1789 ha ägt rum om de franska medborgarna inte hade känt sig förödande isolerade från gemenskapen? Avskaffandet av denna isolering var själva syftet.

Men den gemenskap från vilken *arbetarna* är isolerade är en gemenskap av en helt annan verklighet och omfattning än den *politiska gemenskapen*. Den gemenskap från vilken *hans eget arbete* separerar honom är *livet* självt, det fysiska och andliga livet, den mänskliga moralen, aktiviteten, njutningen, den mänskliga naturen. *Den mänskliga naturen är människans sanna gemenskap*. På samma sätt som den förödande isoleringen från denna natur är oproportionerligt betydligt mer långtgående, outhärdlig, fruktansvärd och motsägelsefull än isoleringen från den politiska gemenskapen, så är även överskridandet av denna isolering och till och med en partiell reaktion, ett *uppror* mot den, så mycket större, på samma sätt som *människan* är större än medborgaren och det mänskliga livet än det politiska. Därför innehåller en industriell revolt, hur begränsad den än är, i sig en *universell själ*: och hur universell en politisk revolt än må vara, så döljer dess *kolossala* form dess *snäva* splittring.

”Preussaren” avslutar sin essä värdigt med följande mening:

En social revolution utan politisk själ (dvs. utan central insikt som organiserar den från totalitetens perspektiv) är omöjlig.

Vi har sett: en social revolution besitter ett *totalt* perspektiv eftersom den – även om den är begränsad till ett enda fabriksdistrikt – representerar en människans protest mot ett avhumaniserat liv, eftersom den framåtskrider från det enskildas, det verkliga individuella, perspektiv, eftersom den gemenskap vars separering av sig själv den enskilde reagerar mot, är den *sanna* mänskliga gemenskapen, *människans* natur. Som kontrast består revolutionens *politiska själ* i tendensen för de klasser utan politisk makt att få ett slut på deras *isolering från staten* och från *makten*. Dess perspektiv är statens, en abstrakt *totalitet* som *endast* existerar genom dess separering från det verkliga livet och som är *otänkbar* i frånvaro av ett organiserat motsatsförhållande mellan den universella idén och människans individuella existens. I enlighet med den politiska själens *begränsade* och *motsägelsefulla* natur så organiserar en revolution som inspireras av den en dominerande grupp inom samhället på bekostnad av samhället.

Vi anförtror ”preussaren” hemligheten om naturen av en ”social revolution utan politisk själ”: vi avslöjar för honom hemligheten att inte ens hans *fraser* lyfter honom över en politisk trångsynt nivå. En ”social” revolution med en *politisk själ* är antingen en sammansatt bit med struntprat, om ”preussaren” med en ”social” revolution förstår en ”social” revolution i *motsats* till en politisk, samtidigt som han begåvar en social revolution med en politisk snarare än en social själ. Eller så är en ”social revolution med en politisk själ” inget annat än en parafra av vad som vanligtvis kallas en ”politisk revolution” eller en ”revolution blott och bart”. Varje revolution upplöser *samhällets gamla ordning*; i så måtto är den *social*. Varje revolution störtar den *gamla härskande makten*; i så måtto är den politisk.

”Preussaren” väljer mellan *parafrasen* eller *struntpratet*. Men oavsett om idén om en *social revolution* med en *politisk själ* är parafra eller struntprat så råder ingen tvekan om rationaliteten i en *politisk revolution* med en *social själ*. *Revolutionen* överhuvud – *störtandet* av den existerande härskande makten och *upplösningen* av den gamla ordningen – är en *politisk handling*. Men *socialismen* är inte möjlig utan revolution. Den behöver denna *politiska handling* på samma sätt som den behöver *förstörelse* och *upplösning*. Men så snart som dess *organiserande funktioner* börjar och dess *självändamål*, dess *själ* framträder kastar socialismen sin *politiska mask* åt sidan.

Detta längre anförande var nödvändigt för att bryta igenom den *väv* av felaktigheter som finns dolda i en enda tidningsspal. Inte alla läsare har den utbildning och den tid som är nödvändig för att få grepp om sådan *litterär charlatanism*. Med detta i åtanke, är inte vår anonyme ”preussare” skyldig den läsande allmänheten att upphöra med att skriva i politiska och sociala frågor och avhålla sig från att göra deklamatoriska uttalanden om situationen i Tyskland, för att ägna sig åt samvetsgranna analyser av sin egen situation?

Paris, 31 juli 1844

Källa: MEW, Dietz Verlag Berlin (DDR), Band I, s. 392–409
<<http://kpp.aksios.de/klassiker/marx/mo0015.htm>>,
även engelska översättningen på www.marxists.org